mgr Joanna Kowalska
Akademia Sztuki Wojennej w Warszawie

Powódź jako przykład wykorzystania wojsk inżynieryjnych w systemie zarządzania kryzysowego

„Saperami" nazywane są wojska inżynieryjne, określane również jako termity wojny[1]. Ten specjalistyczny rodzaj wojsk stanowi kluczowy element w całej armii biorąc pod uwagę ich skład osobowy, wyposażenie i możliwości realizacji zadań określonych odpowiednimi regulacjami i uwarunkowaniami.

Rozważając kwestie wojsk saperskich, poza obroną, istnieje szereg innych istotnych czynności z zakresu działalności o znaczeniu pokojowym związanych z pomocą społeczeństwu i gospodarce narodowej. W skład tych wojsk wchodzą oddziały i pododdziały różnych specjalności (takich jak rozpoznanie inżynieryjne, saperskie, drogowo-mostowe itp.). Ich zasadniczym celem jest wsparcie inżynieryjne i zabezpieczenie bojowe działań, obejmujące m.in. ubezpieczenie, maskowanie, powszechną obronę przeciwlotniczą oraz obronę przed bronią masowego rażenia.

Zarządzanie kryzysowe

W Polsce system zarządzania kryzysowego składa się z kilku elementów, takich jak centra zarządzania kryzysowego (24-godzinna gotowość), organy opiniodawczo-doradcze oraz organy zarządzania kryzysowego[2]. Jedną z najbardziej syntetycznych definicji systemu zarządzania kryzysowego jest ta wskazana przez zespół z Akademii Obrony Narodowej (obecnie Akademia Sztuki Wojennej). System został określony mianem dynamicznego układu organów zarządzających, powiązań informacyjnych i metod oraz działań, których celem jest obniżenie stopnia oddziaływania zagrożeń na organizację i podejmowania właściwych

[1] M. Wańkowicz, *Monte Cassino*, Wydawnictwo Prószyński i S-ka, Warszawa 1972, s. 41.
[2] https://www.gov.pl/web/rcb/obieg-informacji-i-rola-rcb-w-systemie-zarzadzania-kryzysowego [dostęp: 18.10.2024 r.].

Zadanie publiczne współfinansowane ze środków otrzymanych w 2024 r. od Ministra Nauki w ramach konkursu „Organizowanie i animowanie działań na rzecz środowiska akademickiego".

czynności prewencyjnych lub też minimalizujących skutki pojawiających się zagrożeń[3]. System ten stanowi zatem układ komponentów wzajemnie na siebie oddziałujących zgodnie z wyznaczonym celem.

Przez sytuację kryzysową rozumie się sytuację, która w sposób negatywny wpływa na bezpieczeństwo ludzi, mienia w znacznych rozmiarach czy środowisko, powoduje ponadto ograniczenia w działaniu organów administracyjnych z powodu nieadekwatności posiadanych sił i środków[4].

Użycie wojska w sytuacji kryzysowej określa wspomniana ustawa o zarządzaniu kryzysowym. Jeśli użycie innych sił i środków jest niewystarczające bądź niemożliwe, wówczas Minister Obrony Narodowej (na wniosek wojewody), może wyznaczyć oddziały bądź pododdziały Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej do realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego. Jedną z sytuacji kryzysowych, podczas której saperzy mogą wykonywać określone zadania, jest powódź. Inne przykłady sytuacji kryzysowych to pożary, katastrofy komunikacyjne, awarie i wypadki z użyciem środków toksycznych, silne wiatry, epidemie czy destrukcyjne działania grup ludzi, takie jak terroryzm. Sytuacje te można zaklasyfikować do trzech grup zagrożeń, jakimi są katastrofy naturalne, katastrofy techniczne czy akty terroru i inne zagrożenia.

Wojska inżynieryjne w zarządzaniu kryzysowym

Zadania realizowane przez wojska inżynieryjne wykonywane są zgodnie z przeznaczeniem, możliwościami sprzętowymi, wyposażeniem i potencjałem osobowym, a także w zależności od określonych zadań wynikających z wprowadzonego stopnia gotowości kryzysowej. Do przedsięwzięć ratowniczych wojsk inżynieryjnych zaliczyć należy[5]:

- likwidację oraz usuwanie skutków pożarów;
- usuwanie zatorów lodowych;

[3] W. Kitler, B. Wiśniewski, J. Prońko, *Problemy zarządzania kryzysowego w państwie,* Akademia Obrony Narodowej, https://www.researchgate.net/profile/Waldemar-Kitler/publication/333106277_Problemy_zarzadzania_kryzysowego_w_panstwie_studium_red_WKitler_JPronko_BWisniewski/links/5d48537792851cd046a430c1/Problemy-zarzadzania-kryzysowego-w-panstwie-studium-red-WKitler-JPronko-BWisniewski.pdf [dostęp: 18.10.2024 r.].
[4] Ustawa o zarządzaniu kryzysowym z dnia 26 kwietnia 2007 r. (Dz. U. 2007 Nr 89 poz. 590 z późn. zm.), art. 3.
[5] *Regulamin Działań Wojsk Inżynieryjnych*, Dowództwo Wojsk Lądowych, Warszawa 2011, s. 24. Zob.: https://www.nowastrategia.org.pl/31495-2/ [dostęp: 18.10.2024 r.].

Zadanie publiczne współfinansowane ze środków otrzymanych w 2024 r. od Ministra Nauki w ramach konkursu „Organizowanie i animowanie działań na rzecz środowiska akademickiego”.

- likwidację oraz usuwanie skutków powodzi;
- pomoc w zaopatrywaniu w energię elektryczną;
- uczestniczenie w akcjach odśnieżania;
- realizowanie prac, które wymagają użycia specjalistycznego sprzętu inżynieryjnego;
- realizowanie zadań poszukiwawczo-ratowniczych;
- współudział w naprawie oraz odbudowie infrastruktury mostowej i drogowej;
- ewakuowanie poszkodowanej ludności oraz mienia;
- pomoc w zapewnianiu przejezdności dróg i szlaków komunikacyjnych;
- wykonywanie zadań związanych z monitorowaniem zagrożeń oraz wydobyciem i oczyszczaniem wody;
- realizowanie innych zadań zgodnie z planami reagowania kryzysowego.

Szeroki zakres tych zadań może być podstawą do twierdzenia, iż wojska inżynieryjne są wysoce wyspecjalizowaną formacją, stanowiącą niezbędne narzędzie podczas reagowania kryzysowego, a także w pozostałych trzech fazach zarządzania kryzysowego: zapobieganiu, przygotowaniu i odbudowie.

Powodzie, które są niezwykle trudne i wymagające do opanowania, występują w Polsce niemal rokrocznie. Powoduje to konieczność użycia sił zbrojnych, zwłaszcza wojsk inżynieryjnych, przygotowanych właściwie do reagowania na tego rodzaju klęski żywiołowe. Warto posłużyć się przykładem powodzi z 1997 roku, w której udział wzięło ponad 3 tysiące żołnierzy (saperów), ponad 250 łodzi desantowych i ponad 250 transporterów pływających PTS. W 2001 roku oddelegowano już około 6 tysięcy żołnierzy i ponad 1 tys. jednostek sprzętowych. W czasie akcji powodziowych i likwidacji ich skutków wojsko realizowało następujące zadania[6]:

- wypompowywanie wody z obszarów zalanych z wykorzystaniem elementów inżynieryjnych;
- uszczelnianie, kontrolowanie i naprawianie wałów przeciwpowodziowych;
- przygotowywanie miejsc kwaterunkowych;

[6] *Udział wojsk inżynieryjnych w powodzi roku 1997,* materiał w zbiorach autora: Szefostwo WInż DWLąd, Warszawa 2013. Zob.: *Udział 1 bdm w akcjach kryzysowych*, materiał w zbiorach autora: 1 batalion drogowo-mostowy, Dęblin 2010; Zob.: *http://1bdm.wp.mil.pl/pl/1.html* [dostęp: 18.10.2024].

Zadanie publiczne współfinansowane ze środków otrzymanych w 2024 r. od Ministra Nauki w ramach konkursu „Organizowanie i animowanie działań na rzecz środowiska akademickiego”.

- zapewnienie drożności ciągów komunikacyjnych;
- czyszczenie obiektów;
- ewakuowanie ludności i mienia przy użyciu specjalistycznego sprzętu.

Innym rodzajem zadań było niszczenie wału przeciwpowodziowego. Na pozór wydaje się to działaniem destrukcyjnym i wręcz odwrotnym do zamierzonej pomocy w sytuacji kryzysowej, natomiast ma to swoje uzasadnienie. Przerwanie wału w miejscowości Świniary spowodowało zalanie około 6 tysięcy ha i 20 miejscowości w gminach Słubice i Gąbin. Decyzja o kontrolowanym wysadzeniu wału została podjęta, aby utworzona wyrwa umożliwiła wodzie z terenów zalanych samoistny powrót do koryta rzeki[7]. To skomplikowane przedsięwzięcie zostało zrealizowane przez 13 żołnierzy (dowódcę, saperów, kierownika składu materiałów wybuchowych, kierowcę i wartowników). Do jego wykonania użyto specjalistycznego sprzętu: zestawy do wiercenia, piła spalinowa, zestawy do wierceń, zestaw minerski i rozpoznawczy, kamizelki ratunkowe i szelki z liną zabezpieczającą i komplety ubrań do prac wodnych[8]. Niebagatelną rolę w tym przypadku przypisać należy rozpoznaniu inżynieryjnemu, które prowadzone było w celu ustalenia poziomu zagrożenia terenów powodziowych. Działania przygotowawcze wraz z właściwym zabezpieczeniem stanowią podstawę skutecznego przeprowadzenia dalszych czynności i zadań.

Wojska inżynieryjne są szczególnym rodzajem wojsk, które odgrywają kluczową rolę w systemie zarządzania kryzysowego. Ich możliwości, potencjał osobowy i sprzętowy stanowią, że są niezbędne w sytuacjach kryzysowych, wymagających szczególnych działań. Należy mieć świadomość realizacji przedsięwzięć nie tylko w ramach oczyszczania dróg, zatorów z drzew czy tworzenia tymczasowej infrastruktury drogowej, ale także już po ustąpieniu żywiołu, np. w zakresie wzmacniania czy odbudowywania mostów.

Warto podkreślić także ich znaczenie w reagowaniu na działaniach hybrydowe i kryzys humanitarny na granicy polsko-białoruskiej[9]. Zasadne jest utrzymywanie zdolności

[7] A. Kłopocki, *Niszczenie wału przeciwpowodziowego – wnioski*, [w:] *Przegląd wojsk lądowych*, Wojskowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 2011, s. 46.
[8] Ibidem, s. 48.
[9] https://defence24.pl/sily-zbrojne/byly-szef-inzynierii-wojskowej-wazne-by-utrzymywac-zdolnosci [dostęp: 18.10.2024 r.].

Zadanie publiczne współfinansowane ze środków otrzymanych w 2024 r. od Ministra Nauki w ramach konkursu „Organizowanie i animowanie działań na rzecz środowiska akademickiego”.

wojsk inżynieryjnych w kontekście budowania odporności państwa na różnego rodzaju specyficzne zagrożenia bezpieczeństwa państwa.

(korekta merytoryczna: dr hab. Ilona Urych, prof. ASzWoj)

Źródła:

1. https://defence24.pl/sily-zbrojne/byly-szef-inzynierii-wojskowej-wazne-by-utrzymywac-zdolnosci [dostęp: 18.10.2024 r.].
2. https://www.gov.pl/web/rcb/obieg-informacji-i-rola-rcb-w-systemie-zarzadzania-kryzysowego [dostęp: 18.10.2024 r.].
3. https://www.nowastrategia.org.pl/31495-2/ [dostęp: 18.10.2024 r.].
4. Kitler W., Wiśniewski B., Prońko J., *Problemy zarządzania kryzysowego w państwie,* Akademia Obrony Narodowej, https://www.researchgate.net/profile/Waldemar-Kitler/publication/333106277_Problemy_zarzadzania_kryzysowego_w_panstwie_studium_red_WKitler_JPronko_BWisniewski/links/5d48537792851cd046a430c1/Problemy-zarzadzania-kryzysowego-w-panstwie-studium-red-WKitler-JPronko-BWisniewski.pdf [dostęp: 18.10.2024 r.].
5. Kłopocki A., *Niszczenie wału przeciwpowodziowego – wnioski*, [w:] *Przegląd wojsk lądowych*, Wojskowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 2011.
6. *Regulamin Działań Wojsk Inżynieryjnych*, Dowództwo Wojsk Lądowych, Warszawa 2011.
7. *Udział 1 bdm w akcjach kryzysowych*, materiał w zbiorach autora: 1 batalion drogowo-mostowy, Dęblin 2010; Zob.: *http://1bdm.wp.mil.pl/pl/1.html* [dostęp: 18.10.2024].
8. *Udział wojsk inżynieryjnych w powodzi roku 1997,* materiał w zbiorach autora: Szefostwo WInż DWLąd, Warszawa 2013.
9. Ustawa o zarządzaniu kryzysowym z dnia 26 kwietnia 2007 r. (Dz. U. 2007 Nr 89 poz. 590 z późn. zm.).
10. Wańkowicz M., *Monte Cassino*, Wydawnictwo Prószyński i S-ka, Warszawa 1972.

Zadanie publiczne współfinansowane ze środków otrzymanych w 2024 r. od Ministra Nauki w ramach konkursu „Organizowanie i animowanie działań na rzecz środowiska akademickiego”.